

Miskolci Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar
Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi
Doktori Iskola

Mező István

SZEMÉLYES ADATOK VÉDELME
AZ EURÓPAI UNIÓ JOGÁBAN ÉS MAGYARORSZÁGON

PhD értekezés

TÉZISFÜZETE

Deák Ferenc Állam-és Jogtudományi Doktori Iskola

Doktori Iskola vezetője: Dr. Bragyova András DSc. egyetemi tanár

Doktori program címe: A magyar állam- és jogrendszer; jogtudomány továbbfejlesztése;
különös tekintettel az európai fejlődési tendenciákra

Tudományos vezető: Dr. habil. Bragyova András egyetemi tanár

MISKOLC
2009

I.

A KUTATÁSI FELADAT ÖSSZEFOGLALÁSA, A KUTATÁS CÉLKITŰZÉSEI

A dolgozatban azt kívánom bemutatni, hogy milyen folyamat vezetett addig, míg az európai országokban a világon szinte egyedülállóan szigorú előírásokkal védik a személyes adatokat, és a személyiség védelem ezen oldalának jogi eszközrendszere milyen széleskörűen alakult ki. A kutatás célja annak áttekintése, hogy az Európai Unió tagállamainak nemzeti jogaiban milyen egységes elvek és keretszabályok léteznek a személyes adatok védelme vonatkozásában. A történeti áttekintés kiindulásaként szemügyre veszem a nemzeti adatvédelmi jogok kialakulásának történetét, az adatvédelmi jogok generációinak kialakulását, az Európa Tanács keretében kidolgozásra került Adatvédelmi Egyezményt, az Európai Unió másodlagos jogalkotását a személyes adatok védelme vonatkozásában. Az Európai Unió másodlagos jogalkotásának áttekintését egyrészt a természetes személyek jogainak, illetve a személyhez fűződő adatok feldolgozásakor nyújtandó védelemről, és a szabad adatforgalomról szóló 1995. október 24-én az Európai Parlament és a Tanács által elfogadott 95/46/EK irányelv részletes elemzése, és bemutatása jelenti. A 95/46/ EK irányelv egyes szakaszainak értelmezését, és áttekintését, továbbá a 29-es munkacsoport működésének bemutatását követően a szektorális adatvédelmi szabályozás részletes bemutatására kerül sor. A magánszféra és a személyes adatok védelmében a telekommunikációs szektorra vonatkozó speciális előírásokat rögzítő 97/66/EK irányelv a személyes adatok feldolgozásának különös szabályait fektette le azzal a céllal, hogy a 95/46/EK irányelv alapvető jelleggel megfogalmazott szabályait a telekommunikációs szektorra is érvényesítsék részletes előírásokkal. A szektorális adatvédelmi jogalkotás második lépcsőjére sem kellett sokáig várakozni, mert az on-line információs rendszerekben elkövetett személyes adatokkal való visszaélések növekvő társadalmi félelmeket okoztak. Az adatvédelem alapvető szabályainak a tagállamok nemzeti jogába történő beépítése során nehezen voltak alkalmazhatóak az információs technológiák újonnan keletkező területeire. A 95/46/EK adatvédelmi irányelvet a speciálisan a hírközlés szektorában kialakított szolgáltatások piacához és technológiájához hozzá kellett igazítani. A szabályozás célja az volt, hogy a nyilvánosan elérhető elektronikus hírközlési szolgáltatások felhasználói számára a személyes adatok és a magánélet tiszteletben tartásához való jog – az alkalmazott technológiától függetlenül- azonos szintű védelmet élvezzen. Az új korszerű digitális technológiák, amelyek a lakosság széles körei számára hozzáférhetők, különleges követelményeket támasztanak a felhasználóknak személyes adataik és a magánélet tiszteletben tartásához fűződő jogukkal kapcsolatban. Az internet felborítja a hagyományos piaci struktúrát azzal, hogy világméretű infrastruktúrát biztosít az elektronikus hírközlési szolgáltatások széles körének biztosításához, amely a

fogyasztók számára új lehetőségeket teremt, de egyben új veszélyeket is rejt a személyes adatok és a magánélet tiszteletben tartásához való joguk vonatkozásában. Az elektronikus kereskedelem megújítására 2002-ben került sor, ekkor a távközlési-adatvédelmi irányelv helyét átvette az elektronikus hírközlési adatvédelmi irányelv, amely minden korábbi szabályozást megtartott, és kiegészítette az új speciális technikai előírásokkal, mint a forgalmi, illetve helymeghatározás adat fogalma és kezelése, továbbá a kommunikációhoz kapcsolódó értéknövelt szolgáltatásra, elektronikus levélre, valamint a cookie-kra, SMS-ekre vonatkozó szabályokkal. Az adatvédelmi szabályozás fejlődésének áttekintése azért lényeges, mivel az adatvédelmi szabályozást belső piaci szabályozás tárgykörébe tartozó, a határokon átnyúló szolgáltatások biztosítására irányuló szabályozásnak tekintették. Az adatvédelmi szabályozás jogi megítélése meghaladta a kizárólag a belső piaci szabályozáshoz szükséges jogi eszközök szintjét, mivel az adatvédelmi szabályozás alapjogi jogviszonnyá alakult át. A dolgozatomban az Európai Közösségek Bíróságának a Lindqvist ügyön keresztül, az Európai Emberi Jogi Bíróságnak a Klass és társai, vagy a Caroline von Hannover ügyekben meghozott ítéleteinek elemzésével azt kívánom szemléltetni, hogy az adatvédelemnek, mint a belső piacra irányuló szabályozási témakörnek a kialakítására az alapjogokra vonatkozó szükségességi és arányossági szemlélet alapján került sor. A személyhez fűződő adatok védelmére, és kezelésére vonatkozó jogszabályok alapjogi jelleget nyertek, amely jogfejlődés világos elismerésére az Európai Unió Alapjogi Chartájában az egyéni szabadságjogok körében került sor.

Az Európai Unió jogfejlődése a magyar adatvédelmi szabályozás alakulása tekintetében meghatározó tényező, mivel a jogharmonizáció kötelezettségek teljesítése a belső piac szabadságának biztosítékait a magyar jogban is érvényesíteni kellett. A dolgozatomban áttekintem a magyar adatvédelmi szabályozás kezdeteit, előzményeit, az állami adatgyűjtések, és nyilvántartások kezelésére vonatkozó előírásokat a Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal felállításáról szóló 1897. évi XXXV törvénycikktől az informatikai törvénytervezetig. Részletesen bemutatom a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény parlamenti vitája során megfogalmazott különböző álláspontokat, és módosító indítványokat. A történeti áttekintés szükséges annak vizsgálatához, hogy egy közigazgatási jogviszony, amely az állami adatkezelést szabályozza, hogyan válik alapjoggá, illetve horizontális jogviszonyban is kikényszeríthető alapjogi normává.

A magyar adatvédelmi törvény egyes nagyobb jelentőségű módosításainak áttekintése mellett a személyes adatok védelmére vonatkozó fogalmakat, így az adat, információ, titok, személyes jelleg meghatározásokat elemzem. Az adatvédelmi jog dogmatikai szempontú elemzésének középpontjába a privacy fogalmának áttekintését állítom. A magánélet tiszteletének aspektusaiból az egyedüllét,

bensőségesség, a névtelenség és a tartózkodás alakul ki az adatvédelmi szabályozás alapjogi megközelítése. A bensőségesség és a névtelenség biztosítása lehetővé teszi, hogy az emberek a megfigyelés, az azonosítás félelme nélkül vállalhassák a társadalmi, politikai érintkezést. Az adatvédelmi szabályozás alapjogi jellegének bemutatása kapcsán a privacy fogalmának, és értelmezési lehetőségeinek széles körének bemutatására törekszem. Az adatvédelmi jogi szabályozás lényeges kérdése, hogy kire is terjedjen ki a védelem, azaz a védendő alanyok meghatározása az adatvédelmi jogszabályok alkalmazásának alapja. A személyhez fűződő adatokra vonatkozó szabályozás elsősorban az élő természetes személyekre terjed ki, de egyes országokban a jogi személyekre, illetve az elhunyt személyekre is kiterjed. A személyhez fűződő jelleg megragadhatósága, azaz az adatnak személyes adattá történő minősítése alapozza meg az adatvédelmi jog alkalmazását az adott adatkezelésre, így a dolgozatomban az egyes adatok személyes jellegzetességeinek bemutatására törekszem hivatkozva az Adatvédelmi Biztos gyakorlatára. A személyes adatok védelmének másik kulcskérdése a személyes adatok reindividualizálhatósága, azaz a jogi védelem tartama. Ha az adatnak a személyes jellegtől történő megtisztítására, és statisztikai adattá történő alakítására sor kerül, véglegesnek tekinthető-e ez a folyamat? Az adat személyes jellegének visszaállításának fennállnak kockázatai, technikai lehetőségei, azaz lehetséges-e a statisztikai adatnak személyes adattá történő visszafejtése? Az adatvédelmi szabályozás lényege, hogy milyen technikai eljárások alkalmazhatók a statisztikai adatok dekódolására, illetve az adatok reindividualizálhatóság milyen keretek között szabályozandó. A személyes adatok fogalmának kérdéskörében ezeket a kérdéseket teszem fel.

A dolgozatban részletesen foglalkozom az adatvédelem Európa-jogi és magyar szabályozásával, és így nélkülözhetetlen, hogy az adatvédelem intézményrendszerét áttekintsem. Így részletesen foglalkozom az Európai Adatvédelmi Biztos tevékenységének a bemutatásával, illetve a magyar Adatvédelmi Biztos megválasztásával, jogállásával, hatáskörével és jogi eszközrendszerével. A dolgozatban az Adatvédelmi Biztosok által kiadott legfontosabb állásfoglalásoknak, megállapításoknak a bemutatására kerül sor. Így a témakör feldolgozása során az Adatvédelmi Biztosok alapjog védelmi funkcióját kísérlem bemutatni azzal, hogy az intézmény jogi eszköztárát és működésének sajátosságait is bemutatom. A személyhez fűződő adatok védelmének feladata nem kizárólag az Adatvédelmi Biztost terheli. A magyar Alkotmánybíróság több nagy horderejű döntésével, így az univerzális személyi szám megtiltásáról hozott döntésével (15/1991) hozzájárult a személyes adatok védelmének kialakulásához. Az Alkotmánybíróság a személyes adatok védelmére vonatkozó alapjogot a szektorális szabályozásokban is védelemben részesítette a szükségtelen és aránytalan korlátozásokkal szemben a titkos nyomozati eszközök alkotmányos alkalmazásáról (940/B/2003. AB), a biztonsági ellenőrzések adatvédelmi követelményeiről (16/2001), a bírósági eljárások nyilvánosságáról, vagy a

vagyonnyilatkozatra kötelezésre vonatkozó döntésével. Az Alkotmánybíróság a személyes adatok védelmének korlátozhatóságát más alkotmányos jog, így például a közérdekű adatok nyilvánossága tekintetében lehetővé tette a közszereplők magánszférájának korlátozására irányuló döntéseivel (30/1997). Az Alkotmánybíróság gyakorlatának ismerete nélkülözhetetlen a személyes adatok védelmének egyes kérdéseinek áttekintéséhez.

A dolgozatban az adatvédelem szektorális szabályozásának áttekintésére is hangsúlyt fektettem, elsősorban azon adatkezeléseket tekintetem át, amelyek nem állami, vagy önkormányzati adatkezelők folytatnak. Az adatvédelmi szektorális szabályozás áttekintésének kiinduló pontjaként a Polgári Törvénykönyvben a képmás védelmére vonatkozó személyiségvédelmi szabályokat tekintem át a képmás és hangfelvétel készítésére, és azok felhasználására vonatkozóan. A személyiség védelem és a személyes adatok védelme tekintetében a hozzájárulás megadása, az adatok felhasználása, illetve az adatok nyilvánosságra hozatalának az áttekintésére kerül sor. A személyes adatok polgári jogi védelme mellett bemutatom a büntetőjog által nyújtott jogi eszközöket a személyes adatok védelmének megsértése esetén. A szektorális adatvédelem egyik kulcskérdése, hogy a személyes adatok védelme és a sajtószabadság, a közérdekű adatok nyilvánossága milyen elvek, és szabályok mentén egyeztethető össze. A magyar adatvédelmi törvény nem tartalmaz speciális szabályokat a sajtó adatkezelése tekintetében. Bár a sajtó magántitkokat, személyes adatokat is megismerhet, amelynek nyilvánosságra hozatala eltérő megítélés alá kell, hogy essen, ha a közügyekben résztvevő közszereplőnek a közügyekben történő megítélését befolyásoló adatának a nyilvánosságra hozataláról, vagy magánszemély magánügyéről, családi ügyéről, személyes kapcsolatainak a közzétételéről van szó.

A személyes adatoknak az egészségügy területén történő kezelését szabályozza a 1997. évi XLVII törvény, amely az információs önrendelkezési jog alapján biztosítja a betegek tájékoztatását, adataik kezelését, illetve egyes adataiknak a megismerhetőségét járványügyi közérdekből. A törvény meghatározza az egészségügyi adatok kezelésének céljait, így az egészség megőrzésének, fejlesztésének javításának, egészségi állapotának nyomon követése céljából kerül sor adatkezelésre, de népegészségügyi, és járványügyi szempontból történő adatkezelés is legális. Az egészségügyi adatok kezelését más törvények egészségügyi szakemberképzés, tudományos vizsgálat, az egészségügyi szerv hatósági ellenőrzése, az egészségügyi ellátás finanszírozása, társadalombiztosítási ellátások megállapítása, bűnüldözés, közigazgatási eljárás, szabálysértési eljárás, ügyészégi és bírósági eljárás lefolytatása érdekében lehetővé teheti. Így külön törvényi rendelkezése alapján egészségügyi adatok kezelésére sor kerülhet az oktatási rendszerben, a katonai szolgálatra, a

munkavégzésre vonatkozó alkalmasság megállapítása érdekében. A dolgozatban bemutatásra kerül az egészségügyi adatkezeléssel kapcsolatosan az Adatvédelmi Biztoshoz benyújtott jellemző panaszok, amelyek elsősorban a nem megfelelő tájékoztatást, az orvosi iratok hiányos kezelését, a beteg irat-betekintési jogának alaptalan korlátozását sérelmezték. Az egészségügyi adatok kezelésének egyik speciális területet a drogfogyasztók adatainak kezelése és az egészségügyi állapotra vonatkozó adatok indokolatlan továbbítása a rendőrhatalóságok felé jelenti, amely adatvédelmi aggályokat vetett fel. Az egészségügyi szolgáltatások pénzügyi ellenőrzése, amely a beteg részére nyújtott egészségügyi szolgáltatás megalapozottságának igazolása érdekében összekapcsolja a konkrét személyt, annak betegségét, és az egészségügyi szolgáltatását szintén adatvédelmi aggályt vetett fel a hiányos szabályozás, és megfelelő garanciák hiányában.

A magyar szektorális adatvédelem egyik lényeges területe a munkahelyi privacy, mivel a jogterületen szabályozatlanságból eredő adatvédelmi visszaélések széleskörűek. Az életünk jelentős részét munka világában töltjük, így a munkáltató a személyes adataink alapján dönt alkalmasságunkról, általunk betölthető munkakörökről. A munkaadó érdeke, hogy a munkavállaló egészségi, családi, vagy más a magánszférába tartozó információt gyűjtsön a munkavállaló alkalmasságának megítélése, vagy éppen üzleti érdekinek védelme érdekében. A munkahelyi privacy sérelmével kapcsolatos jogeseteket három csoportba lehet sorolni. Az első kategóriába azok az esetek tartoznak, amelyekben a munkáltató legitim cél nélkül, túlzott vagy készletező módon gyűjt személyes vagy különleges adatot munkavállalójáról. A második csoportba azok a jogsértések sorolhatók, amelyekben az érintett adatbirtokos az őt megillető jogokat nem gyakorolhatja. A jogesetek harmadik kategóriáját képezik azok a jogkérdések, ahol a munkáltató indokolatlanul továbbítja, vagy hoz nyilvánosságra munkavállalójának személyes adatait. A dolgozatban a munkahelyi privacy megsértésének jellemző eseteit mutatom be annak érdekében, hogy szektorális adatvédelmi szabályozás hiányosságára mutassak rá.

Az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény szabályozása kitér a személyes adatok kezelésének jogalapjára, illetve az elektronikus hírközlés terén fennálló személyes adatkezelés részletes szabályaira. Az elektronikus hírközlési szolgáltatások kapcsán a szolgáltatók nemcsak az érintett természetes azonosítóit kezelik, hanem tárolják az előfizetői állomás számát vagy egyéb azonosítóját, az előfizető címét és az állomása típusát, az elszámolási időszakban elszámolható összes egység számát, a hívó és a hívott előfizetői számokat, a hívás vagy egyéb szolgáltatás típusát, irányát, kezdő időpontját és a lefolytatott beszélgetések időtartamát, illetőleg a továbbított adat terjedelmét, mobil rádiótelefon szolgáltatásnál a szolgáltatást nyújtó hálózatot és cellát, valamint a szolgáltatás igénybevételekor használt készülék egyedi azonosítóját (IMEI), IP hálózatok esetén az ott alkalmazott

azonosítókat. Tekintettel arra, hogy életünkben a vezetés vagy a mobil kommunikáció egyre inkább meghatározó jellegű, és így életünk kommunikációjáról lenyomatot hagyunk az elektronikus hírközlőknél, akik adataink összekapcsolásával személyes kapcsolataink hálóját képesek összeállítani. Így különösen fontos, hogy az állam a kommunikációs személyes adataink milyen körének megőrzésére, és adatoknak milyen hosszú időtartamra történő megőrzésére kötelezi a szolgáltatókat a nemzetbiztonság szempontjából. A dolgozatban röviden áttekintem az elektronikus hírközlésnek az adatvédelmi vonatkozású szabályozását.

A modern piacgazdaságban az üzleti, a marketing, vagy a hitelezés gyakorlata elválaszthatatlan a személyes adatok kezelésétől. Mindegyik esetben a sikert az alapozza meg, hogy milyen széles körben rendelkezik a szolgáltató információval a fogyasztóról, így annak igényeiről, lehetőségeiről, pénzügyi helyzetéről, fizetőképességéről. E vonatkozásában a direkt marketing üzleti eszközei elválaszthatatlanok a modern fogyasztói társadalomban nyújtott szolgáltatások reklámozásától. Az üzleti megrendelések elérése érdekében csomagküldő, illetve áruküldő cég alkalmaz direkt marketing nyújtotta módszereket, amelynek a lényege, hogy a fogyasztó névre szóló leveleket, csomagokat, termékmintákat kap, hogy az felkeltse az érdeklődését az áru, illetve a szolgáltatás megrendelése iránt. A direkt marketing eszközei között találjuk a telefonos vagy a közvetlen személyes megkereséseket, hogy az ajánlataikkal rávegyék a címzetteket a megrendelésre, szolgáltatás igénybe vételére. A hitelezési szolgáltatás esetén a pénzintézet abban érdekelt, hogy az ügyfele teljes személyes és vagyoni helyzetét felderítse, és meggyőződjön az ügyfele teljesítőképességéről. A személyes adatokra vonatkozóan „fenyegetést” jelenthet a 2008 őszén kibontakozó hitelválság, amely valószínűleg felgyorsítja a pozitív adóslista bevezetését annak érdekében, hogy jogi eszközökkel erősítsék meg a bankrendszer hitelezési oldalának stabilitását azzal, hogy a hitelnyújtó pénzintézet teljes körűen megismerhesse a hitelkérelmező pontos adóssághelyzetét. A dolgozatomban áttekintem a negatív adóslistára vonatkozó szabályozást, illetve a pozitív adóslista bevezetésének adatvédelmi akadályait. A gazdasági folyamatok jelentős része olyan számítógépes világhálózaton zajlik, amely személyes, közérdekű, statisztikai jellegű adatok gyűjtésére, tárolására, és nyilvánosságra hozatalára szolgál. Az internet nincs tekintettel országhatárookra, bárki által hozzáférhető, és korlátlan nyilvánosságot jelent. Az internet elterjedése olyan új adatvédelmi problémákat vetett fel, amelyek gyakran a felhasználók részére nem is tudatosul. Az internet használat lényeges jellemzője, hogy az interneten részvevő szolgáltatók, és felhasználók közötti kapcsolatokban számos személyes adatnak a közlésére kerül sor, mivel a felhasználó minden mozdulatával nyomat hagy maga után. Így a személyes adatként gazdát cserél a felek e-mail címe, esetlegesen a felhasználó internetes azonosítója az IP címe. Az internet-szolgáltatók levelezőszervereiken tárolják az elektronikus levelezések tartalmát, mielőtt ahhoz a

felhasználó hozzáférne, mások azt ellenőrizhetik, elolvashatják. A tárhely szerveken jegyzik, hogy milyen IP címről érkező felhasználó az egyes honlapok nézegetésével mennyi időt töltött, milyen rendszerben lapozgatott, tehát végső soron a felhasználónak az összes internetes aktivitása technikailag feltérképezhető. Az egyedi személyes és a sokszínű felhasználói profilok kialakítása elé igazából csak a költségek állítanak akadályokat. Ezért a személyes adatok védelme érdekében jogi szabályozókkal a technikai eszközök működtetését szabályozni kell. Szükséges azt is meghatározni, hogy milyen feltételek mellett, milyen eljárás keretében juthatnak hozzá egyes közigazgatási, vagy büntető eljárásban résztvevő hatóságok számítógépek merev lemezén tárolt adatokhoz. Az elmúlt években a hálapénz.hu honlapon folytatott vita irányította rá a figyelmet az interneten történő közlések adatvédelmi korlátaira. Az adatvédelem és a véleménynyilvánítási szabadság alapelveinek ütköztetése mellett részletesen áttekintem, hogy milyen jogi eszközök szolgálják a felhasználók személyes adatainak védelmét az internet-szolgáltatás terén.

A magyar szektorális adatvédelmi szabályozás áttekintést a biztonsági célból történő adatkezelés kérdéskörével zárom. A személy-, vagyon- és közbiztonsági célból alkalmazott videokamerás megfigyelés mára hatalmas iparágga fejlődött. Számos demokratikus államban, például az Egyesült Államokban és az Egyesült Királyságban köz- és nemzetbiztonsági célból a költségvetés finanszírozza a megfigyelő, rögzítő és adategyeztető rendszerek további fejlesztését. A rendőrség által működtetett közterület-figyelő kamerák egész városrészeket behálóznak, képesek-e egyes rendszerek arcfelismerő szoftverekkel a járókelőket azonosítani? A bevásárlóközpontok kamerái nemcsak a vagyonvédelem, hanem a vásárlókör kiválasztásában is szerepet játszanak? A munkahelyi kamerák nemcsak a biztonságos munkavégzés szabályainak való megfelelést ellenőrzik, vagy a munkavállalók teljesítményének hatékonyságát kívánják növelni? A mindennapok során azzal a vélelemmel kell élnünk a zárt láncú kamerás megfigyelés robbanásszerű elterjedésével, hogy a társadalmi érintkezés szinte minden helyszínén megfigyel egy sokszor láthatatlan szem. A magánélet bensőségessége, a megfigyelés-mentesség, az egyedüllét, mentesség az indokolatlan személy azonosítástól megvalósulhat-e, vagy véglegesen búcsút kell mondanunk a privacy-nak, mivel az adataink védelmét, és a személyhez fűződő jogok védelmét fel kell áldozni a személyes biztonságunk érdekében? A személyes adatok védelme, mint alapvető jog biztosítja-e magánéletünk, személyiségünk védelmét, vagy a jogi védelmünk csak látszólagos, és az adatvédelem technikailag meghaladottá vált?

Kutatás célkitűzése

A dolgozatom elméleti célkitűzése az információs önrendelkezési jog horizontális jogviszonyokban történő részletes értelmezési módszertanának a kialakítása. A dolgozatomban azt kívánom bemutatni, hogy az adatvédelmi jellegű szektorális magánjogi jogviszonyokban a Drittwirkung hatás megragadható-e, és ha igen, akkor az alkotmányjogi értékek milyen jogelvek keretei között érvényesíthetőek. Az információs önrendelkezési jog megsértése, veszélyeztetése esetén a Drittwirkung elmélet alapján kibontható jogérvényesítés és jogvédelem eszközrendszerének tételes kibontás a dolgozatom tudományos újdonsága.

Elméleti álláspontom kiinduló tétele, hogy az adatvédelmi normákat közjogi és magánjogi adatvédelem körébe kell sorolni aszerint, hogy vertikális vagy horizontális jogviszonyban állnak-e a felek egymással. Az állami, önkormányzati, rendőrségi, vagy más hatósági adatkezelés a közjogi adatvédelem körébe tartozik, és az alapvető jogok korlátozására vonatkozó szükségességi és arányossági elvek szerint kell megítélni a közjogi adatkezelés alkotmányosságát. Ezzel szemben a magánjog körében működő adatkezelők esetében a magánjogi adatvédelem keretén belüli értelmezés során az információs önrendelkezési jog hatékony, a XXI. századi technológiai fejlődéssel összhangban álló jogvédelmi, jogérvényesítési megoldását azzal lehet megtalálni, hogy ha a polgárjognak általános jogelveiből indulunk ki az adatvédelmi jellegű jogviszonyok értelmezésekor. Az általános jogelvek megfelelő alapot szolgáltatnak az alkotmányjogi értékeknek a magánjogi viszonyokba történő értelmezésére anélkül, hogy az alapjog korlátozás szigorú, lassú, körülményes követelményrendszerét alkalmazni kellene. Így a polgárjogban megjelenő elveket, mint a jóhiszeműség, tisztesség, kölcsönös együttműködés, joggal való visszaélés tilalma, általában elvárható magatartás követelménye által meghatározott normatartalmat kell alkotmányos értékekkel, mint az emberi méltóság, személyiség autonómiája, önrendelkezés szabadsága összhangban értelmezni a szektorális adatvédelem keretein belül.

II.

A KUTATÁS MÓDSZEREI ÉS FORRÁSAI

A tudományos kutatás során lehetőségem volt a Német Szövetségi Köztársaság Parlamentjének könyvtárában a témához kapcsolódó német nyelvű szakirodalom összegyűjtésére. A Nemzeti Hírközlési Hatóság szakkönyvtára az angol és a magyar nyelvű szakirodalom összegyűjtésében és feldolgozásában volt segítségemre. A kutatás során a feldolgozott szakirodalmat katalogizáltam, a legfontosabb megállapításokat a katalógus cédulákra felírtam, majd a témakörök szerint újrendeztem a katalógust. A szakirodalom feldolgozása mellett az Adatvédelmi Biztosi Hivatal munkatársaival vitattam meg adatvédelmi kérdéseket, és betekintést kaptam a Hivatalba benyújtott a személyes adatok megsértése miatt benyújtott panaszok feldolgozásába. Az Adatvédelmi Biztos állásfoglalásaink gyűjteményét összeállítottam, majd témakörökhöz rendeltem. A magyar Alkotmánybíróság esetjogának feldolgozására részletes tanácsot adott a témavezetőm.

Felhasznált jogszabályok

Magyar jogszabályok

Törvények

1869.évi. III. törvény a népszámlálásról

1897.évi XXXV törvény a m. kir. központi statisztikai hivatalról

1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról

1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről

1972. évi V. törvény a Magyar Köztársaság ügyészségéről

1992. évi XXIII. törvény a köztisztviselők jogállásáról

1992. évi XXXIII. törvény a közalkalmazottak jogállásáról

1992. évi LXIII. törvény a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról

1992. évi LXVI. törvény a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról

1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről

1993. évi LIX. törvény az állampolgári jogok országgyűlési biztosáról

1993. évi XCIII. törvény a munkavédelemről

1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről

1995. évi LXV. törvény az államtitokról és a szolgálati titokról

1995. évi LXVI. törvény a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről

1995. évi CXIX. törvény a kutatás és a közvetlen üzletszerzés célját szolgáló név- és lakcímadatok kezeléséről

1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról

1997. évi XXXII. törvény a határőrizetről és a Határőrségről

1997. évi XLVII. törvény az egészségügyi és a hozzájuk kapcsolódó személyes adatok kezeléséről és védelméről

1998. évi VI. törvény az egyének védelméről a személyes adatok gépi feldolgozása során, Strasbourgban, 1981. január 28. napján kelt Egyezmény kihirdetéséről

1998. évi XI. törvény az ügyvédekről

1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról

2001. évi CVIII. törvény az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről

2003. évi III. törvény az elmúlt rendszer titkosszolgálati tevékenységének feltárásáról és az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára létrehozásáról

2003. évi C. törvény az elektronikus hírközlésről

2004. évi XIX. törvény a Vám- és Pénzügyőrségről

2005. évi XC. törvény az elektronikus információszabadságról

Kormányrendeletek

17/1999 (II.5) Korm. Rendelet a távollevők között kötött szerződésekről

233/2001. (XII. 10.) Korm. rendelet a közszolgálati jogviszonnyal összefüggő adatkezelésre és a közszolgálati nyilvántartásra vonatkozó szabályokról

226/2003. (XII. 13.) Korm. rendelet az elektronikus hírközlési szolgáltató adatkezelésének különös feltételeiről, az elektronikus hírközlési szolgáltatások adatbiztonságáról, valamint az azonosítókijelzés és hívásátírányítás szabályairól

257/2000. (XII. 26.) Korm. rendelet a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvénynek a szociális, valamint a gyermekjóléti és gyermekvédelmi ágazatban történő végrehajtásáról

180/2004. (V. 26.) Korm. rendelet az elektronikus hírközlési feladatokat ellátó szervezetek és a titkos információgyűjtésre, illetve titkos adatszerzésre felhatalmazott szervezetek együttműködésének rendjéről

Miniszteri rendeletek

11/1990. (VI. 13.) IM rendelet az egyházak nyilvántartásának ügyviteli szabályairól

15/1989. (X.7) KeM rendelet az egyes kereskedelmi tevékenységek gyakorlásáról

33/1998. (VI. 24.) NM rendelet a munkaköri, szakmai, illetve személyi higiénés alkalmasság orvosi vizsgálatáról és véleményezéséről

AB határozatok

2/1990. (II.18) AB határozat Közzétéve a Magyar Közlöny 1990. évi 16. számában

11/1990. (V.1.) AB határozat Közzétéve a Magyar Közlöny 1990. évi 40. számában

18/1990 (VIII.1) AB határozat Közzétéve a Magyar Közlöny 1990. évi 74. számában

20/1990. (X.4.) AB határozat Közzétéve a Magyar Közlöny 1990. évi 98. számában

15/1991 (IV.13) AB határozat Közzétéve a Magyar Közlöny 1991. évi 39. számában

74/1992. (XII.28) AB határozat Közzétéve a Magyar Közlöny 1992. évi 133. számában, AB közlöny, I. évf. 11-12. szám

21/1993 (IV.2.) AB határozat Közzétéve a Magyar Közlöny 1993. évi 38. számában, AB közlöny, II. évf. 3. szám

29/1994. (V.20.) AB határozat Közzétéve a Magyar Közlöny 1994. évi 55. számában, AB közlöny, III. évf. 5. szám

34/1994. (VI. 24.) AB határozat Közzétéve a Magyar Közlöny 1994. évi 55. számában, AB közlöny, III. évf. 5. szám

60/1994. (XII.24.) AB határozat Közzétéve a Magyar Közlöny 1994. évi 124. számában, AB közlöny, III. évf. 12. szám.

46/1995 (VI.30.) AB határozat Közzétéve a Magyar Közlöny 1995. évi 56. számában, AB közlöny, IV. évf. 6-7. szám

58/1995 (IX.15) AB határozat Közzétéve a Magyar Közlöny 1995. évi 76. számában, AB közlöny, IV. évf. 8-9. szám

30/1997. (IV.29.) AB határozat Közzétéve a Magyar Közlöny 1997. évi 37. számában, AB közlöny, VI. évf. 4. szám

16/2001. (V.25.) AB határozat Közzétéve a Magyar Közlöny 2001. évi 59. számában, AB közlöny, X. évf. 5. szám

35/2002. (VII.19.) AB határozat Közzétéve a Magyar Közlöny 2003. évi 69. számában, AB közlöny, XII. évf. 6-7. szám

940/B/2003. AB határozat Közzétéve a Magyar Közlöny 2007. évi. 7. számában, AB közlöny, XVI. évf. 1.

12/2004. (IV. 7.) AB határozat Közzétéve a Magyar Közlöny 2004. évi 63. számában, AB közlöny, XIII. évf. 5.

36/2005. (X.5) AB határozat Közzétéve a Magyar Közlöny 2005. évi 130. számában, AB közlöny, XIV. évf. 9.

BH2006. 280 Az előzetes letartóztatás egy év utáni fenntartására ad okot - egyebek mellett - ha az ügyben a sértett és (vagy) a tanúk - a vádlottak részéről történő - megfenyegetésére adatok merülnek fel, s emiatt a bizonyítási eljárás folytatása veszélybe kerül [1998. évi XIX. törvény 132. § (1) bek. b) pont, 129. § (2) bek. c) pont].

BH2004. 170 I. Magántitok minden olyan bizalmas, - csak szűk körben, illetve beavatottak előtt ismert személyi, családi, vagyoni helyzetre, egészségi állapotra, szokásokra vonatkozó tény vagy adat, amelynek nyilvánosságra hozatala a sértettre érdeksérelemmel jár.

BH2000. 293 A közszereplőről készült, karikatúrának minősülő fényképfelvétel nyilvánosságra hozatala nem sérti a képmáshoz való jogot, és az ezáltal kifejezett vélemény sem sért becsületet vagy emberi méltóságot, ha a véleménynyilvánítás nem indokolatlanul bántó, sértő vagy lealacsonyító [1959. évi IV. törvény 76. §, 80. § (1)-(2) bekezdés].

BH2000. 485 A birtokháborító magatartásról készült videofelvétel bizonyítékként való felhasználása nem minősül visszaélésnek, és nem sérti a személyhez fűződő jogokat [1959. évi IV. törvény 80. § (1)-(2) bekezdés].

BH1994. 27. Ügyvédek és ügyvédi irodák névhasználatával kapcsolatos jogvita elbírálásának szempontjai [Ptk. 86-87. §, 1969. évi IX. tv. (Vt.) 7. §, 1983. évi 4. tvr. 2. § (1) és (7) bek., 31. § (1) bek., 40. § (1) bek., 50. §, 1989. évi II. tv. 1-2. §, 10. §, 6/1983. (VII. 28.) IM. r. 4. §].

BH1985. 57. I. A személyhez fűződő jogok megsértése megvalósulhat a képmás vagy hangfelvétel visszaéléssel történő elkészítésével is. Ha a lakó a falon áthallatszó hangos kijelentéseket tesz a szomszédos lakás lakójának személyével kapcsolatban, és ez utóbbi erről a saját lakásában elhelyezett hangfelvevő berendezéssel felvételt készít, ez a magatartás nem jelent más jogvéde érdekkörében történő illetéktelen behatolást (jogsértést).

LB Pfv. IV.21. 327/1993. Bírósági Határozatok Közleménye 1994

Legf. Bír. Pfv.IV.22.415/1999. Bírósági Határozatok Közleménye 1999

III.

A TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK ÖSSZEFOGLALÁSA ÉS A HASZNOSÍTÁS LEHETŐSÉGEI

Az EREDMÉNY: Az adatvédelem módszerváltása

A dolgozatomban részletesen bemutattam a személyes adatok szabályozásának fejlődését az Európai Unió jogrendszerében, amely az elmúlt 30 évet áttekintve világon az egyik legmagasabb védelmi szintet garantálja a személyes adatok védelmének. A közösségi jogban keretjogszabályokat, illetve egyes területeken szektorális előírásokat alakítottak ki a személyes adatok egységes védelme, illetve az adatoknak belső határon történő szabad áramlása érdekében. A belső piac egységessége érdekében elfogadott személyes adatok kezelésére vonatkozó előírások a megalkotásukat követő 10 évben alkotmányos rangra emelkedtek, és a személyes adatok védelmének alapjoga helyet kapott az Európai Unió alapjogi chartájában. Az információs önrendelkezési jog európai alapjoggá vált, amely a nemzeti jogokban közösségi tényállási elem nélkül is közvetlenül felhívható. A személyes adatok védelmének működőképes garancia rendszere alakult ki azzal, hogy az európai intézmények tekintetében az Európai Adatvédelmi Biztos felügyeli a személyes adatok védelmére vonatkozó szabályok betartását. A XXI. századot kezdetektől fogva jellemi a technológiai fejlődés gyorsulása, globalizálódás fokozódása, valamint a terrorizmus nemzetközivé válása, ebben a környezetben a személyes adatok védelme különösen érzékeny vált, mivel markáns érdekek jelentek meg az információs önrendelkezési jog eddig nem ismert mértékű korlátozása érdekében.

A magyar jogrendszer elmúlt húsz éves történetében a személyes adatok védelméhez fűződő jog szerves részévé vált alapjogi rendszerünknek, és napjainkban a közösségi joggal azonos védelmet biztosít személyes adataink tekintetében. A magyar Alkotmánybíróság több nagyhatású döntésével egyengette a személyhez fűződő adatok védelmét az univerzális személyi szám, a vagyonyilatkozattétel, a titkos megfigyelés, vagy éppen a sport események képi rögzítése tárgyában hozott döntéseivel. A magyar jogalkotó több szektorban, így az egészségügyben, a direkt marketing területén, vagy a büntető eljárási szabályokban részletes előírásokat alkotott a személyes adatok védelme érdekében. Egyes területeken a szabályozás nem haladt túl a közösségi jog által megkívánt minimum szinten, mint az elektronikus hírközlés, vagy az elektronikus kereskedelem vonatkozásában. Más jogterületen így pl: a munkahelyi privacy esetében, ahol közösségi szabályozás sem létezik, nem sikerült részletes szabályokkal a személyes adatok védelmét garanciákhoz kötni. Álláspontom szerint ki

kell mondani, hogy az adatvédelmi jogalkotás lemaradt a technológiai fejlődéshez képest, de a kérdés, hogy véglegesen-e.

Az alapjogvédelem fenntartása versus lemaradás a technológia fejlődéstől

Az Alkotmányban lefektetett mindenkit megillető személyes adatok védelmének alapjoga, a XXI. századi technológia világában élő jog akkor maradhat, ha az adatvédelem módszertana változik meg a magánjog területén működő adatkezelőkkel fennálló jogviszonyokban. Olyan magánjogi jogviszonyokban, ahol az érintett természetes személy az adatkezelőnek kiszolgáltatott, társadalmi, szociális viszonyrendszerben alárendelt, így a munkaviszonyokban, elektronikus hírközlési szolgáltatás igénybe vételekor, hitelezési szerződés teljesítése során, elektronikus média világában, át kell alakítani az adatvédelmi szabályozás módszertanát. Véleményem szerint az Országgyűlés által megalkotott keretjogszabályok alapján az adatvédelmi szabályok speciális ágazati megfogalmazásának kellene utat nyitni, az önszabályozás elvének érvényesülése mellett.

Ha fenntartjuk az adatvédelem kizárólag alapjogi dogmatikára épített szabályozását, azaz kizárólag az Országgyűlés törvényhozási tárgyként szabályozza a személyes adatok kezelését, ezzel együtt elvesztjük annak életszerű, a technológiai fejlődéshez igazodó alkalmazhatóságát a XXI. században. Véleményem szerint a személyes adatok alapjogának a horizontális jogviszonyokban érvényesülő drittwirkung hatásának felismerésével eljuthatunk oda, hogy modernizáljuk az adatvédelem eszköztárát. El kell ismerni, hogy a magánjogi viszonyokban fel kell adni az információs önrendelkezési jog alapjogi érvényesítését, és helyette a tisztesség elvének a kibontását kell előtérbe helyezni azzal, hogy a védendő alkotmányos érték, azaz a személyiség szabad kibontakoztatása, az információs önrendelkezés, a tudatos beleegyezés, az adatkezelés célhoz kötöttsége fennmarad. Véleményem szerint a horizontális jogviszonyokban is alkalmazható az arányosság elvéből levezethető adattakarékosság elve, mely szerint kizárólag az adott cél elérése érdekében szükséges adatkezelésre kerülhet sor magánszemélyek közötti szerződéses jogviszonyokban.

A magyar jogalkotónak azon horizontális jogviszonyokban, amelyekben technológiai fejlődés miatt ez indokolt, felül kell vizsgálnia, hogy az adatvédelem témakörében kizárólagosan törvényhozási szinten tartja-e fenn jogalkotási kompetenciáit. Álláspontom szerint a jelenlegi rendszer fenntartásával a jogalkotó hagyja elveszti az adatvédelmi jog életszerűségét az internet, digitális képzőanyag, és tömegméretű online kommunikáció világában. Ezért a jogalkotónak az adatvédelem jogi eszközrendszerének részbeni szabályozását meg kell osztania a technológiát alkalmazókkal azzal,

hogy lehetőséget ad az ágazati önszabályozásnak. Nem elegendő előírni, hogy az adatkezelők belső szabályzatokat alkossanak, hanem olyan szabályzókat kell kialakítani, amelyek megfelelő jogi környezetet biztosítanak az informatikai fejlődésnek. A törvényalkotóknak az ágazati önszabályozás elveit kellene meghatározni elsősorban az általános jogelvekre, tisztességességre, jóhiszemű joggyakorlásra, joggal való visszaélés tilalmára történő hivatkozással, másodsorban az adatvédelmi elveknek: az célhoz kötöttség, adattakarékosság, felhasználói tudatos és tájékozott beleegyezés érvényre juttatásával.

Az adatvédelem technológia szemléletű szabályozása során az alapjog szükségességi és arányossági korlátozásra épített információs önrendelkezés jogi felfogása anakronisztikussá vált, mivel nem veszi figyelembe a technológia által nyújtott lehetőségeket. Álláspontom szerint az adatvédelem alapjogi felfogása nem egyeztethető össze sok esetben azzal a technológiával, amelynek a szabályozására törekszik. Az Európai Közösségek Bírósága is beleütközött ebbe a kérdésbe a Lindqvist ügyben, amikor az adattovábbítás fogalmát értelmezte az internet vonatkozásában. Az elektronikus technológiai eszközök, infrastruktúrák elterjedése, az elektronikus kereskedelem kialakulása, és az internet széles tömeg általi használata, újra az adatvédelem technológiai szempontokat előnybe részesítő adatvédelmi szabályozások elterjedését kell hogy hozza. Az adatvédelem technológia szemléletű szabályozása (Datenschutz durch Technik) már nem tesz különbséget állami vagy magán adatkezelő között, mivel az informatikai technológiák horizontális vagy vertikális jogviszonyoktól függetlenül kerülnek alkalmazásra. A technológiai fejlődés ezen irányát követve az adatvédelmi szabályozásnak is olyan megoldásokat kell követni, amely alkalmas a technológiai fejlődés gyors nyomon követésére. Az adatvédelem a technológiai lehetőségekhez igazodó szabályozása valódi gazdasági versenyfokozó tényező is lehetne, mivel lehetőséget adna olyan új technológiák bevezetésére, amelyek a gazdaság húzó ágazataivá válva hozzájárulnának az ország informatikai modernizálásához.

Az ágazati önszabályozásból a jogalkotó az alapjogok védelme érdekében nem vonulhat ki, hanem egyes területekre vonatkozóan megalkotott keretjogszabályokban rögzítheti azokat a tilalmazott magatartási formákat, amelyeket a tisztességesség elvével ellentétesnek tart. Alkalmazható lenne a fogyasztóvédelemben kialakult feketelista/szürkelista szabályozási módszertan. A jogalkotó egyes szerződési feltételeket, vagy magatartásokat elve tisztességtelennek tekinthetne, mivel azok súlyosan sértik a fogyasztók, felhasználók jogait, ezeket sorolná a feketelistás feltételek közé. A szürkelista körébe azok a szerződési feltételek, magatartások esnének, amelyek esetén nem egyértelmű a jogsértés fennállása, vagy amelyek a felek között az érintett részére valós előnnyel nem kompenzálják,

hogy személyes adatait megosztja az adatkezelővel, addig a jogalkotó tisztességtelennek tekinti az adatkezelést, míg annak ellenkezőjét az adatkezelő be nem bizonyítja.

Az adatvédelmi módszerváltással az ágazati önszabályozás további korlátait is szükséges meghatározni, mivel az adatvédelem alapjogi jellegű védelmétől és érvényesítésétől a vertikális jogviszonyokban, azaz az állammal szemben nem lehet visszalépni. Sőt egyre nagyobb állami információ éhséggel találjuk szembe magunkat, amely indokolja az adatvédelem alapjogi jellegének fenntartását, és fejlesztését az állammal szemben. Így ki kell zárni, hogy ágazati önszabályozás címén az állami hatóságok az adatgyűjtési hatáskörüket kötelezettséggé magán adatkezelőkre ruházzák át, illetve ha erre törvényi szinten mégis sor kerül, akkor kizárólag a lehető legszükségesebb esetben kerülhessen erre sor, így ha azt az emberi élet, a közbiztonság közvetlen veszélyeztetése indokolja. Véleményem szerint a magán adatkezelők csak kivételesen váljanak az állam meghosszabbított karjaként a személyes adatok állami adatgyűjtőjévé. A fent leírtak szerint egyszerre lehet fenntartani az adatvédelem alapjogi védelmi rendszerét, és hozzáigazítani az adatvédelmi elveket a technológia fejlődéshez.

Adatvédelmi biztos versus adatvédelmi hatóság

Véleményem szerint az adatvédelmi biztos jelenleg anakronisztikus szerepkörben áll, mivel az információs önrendelkezési jog védelme érdekében országgyűlési biztосként magánjogi szerződéses viszonyokban kell hatósági jogalkalmazási eszközöket alkalmaznia hatósággént, valós jogi eszköz nélkül. Az adatvédelmi biztos jogi eszközrendszere viszonylag szegényes, mivel jelenleg adattörlésre irányuló kötelezéseket rendelhet el, de a hatósági jogalkalmazáshoz hasonló joghátrányokat jelentő szankcionálási jogkörrel nem rendelkezik. Az adatvédelmi biztos mellett a Nemzeti Hírközlési Hatóság kapott az adatvédelemmel rokon területen, a kénrtlen elektronikus levelezés területén hatásköröket, de ezt egyedi esetként idézem. Véleményem szerint az adatvédelem hatósági védelme hiányzik az adatvédelem komplex állami jogvédelmi rendszeréből. Nem azt állítom, hogy az adatvédelmi biztos hatásköreit át kellene adni egy állami adatvédelmi központi hatóságnak, hanem meg kellene teremteni az információs önrendelkezési jogot érintő magánjogi jogviszonyok állami felügyeletét. Nem lenne szükséges újabb állami hatóságot erre a célra felállítani, hanem a már működő a fogyasztóvédelem, hírközlési, oktatási, munkaügyi, egészségbiztosítási államigazgatási szervek hatásköreit, így területén kellene szisztematikusan kiterjeszteni a személyes adatok védelmének tárgyköreire. Így az adatvédelmi ombudsman visszakerülne abba az alkotmányos funkciójába, hogy az Országgyűlés „nyitott szemeként”

az állami hatóságok tevékenységét ellenőrizné, és állásfoglalásaival, iránymutatásaival szolgálná az adatvédelmi jogtudat fejlesztését. Így a megoldás, az adatvédelmi biztos és az adatvédelmi hatósági jogkörök gyakorlásának összhangja lehet azzal, hogy mindegyik szervezetrendszer a rá jellemző jogi eszköztárat alkalmazhassa működése során.

Személyiség védelem versus adatvédelmi bírászkodás

A személyiségi jogokat védő polgári jogi szabályok és a személyes adatok védelme között az egyik alapvető összefüggés, hogy mindkét esetben a jogvédelem célja, hogy az egyén személyiség szabadságát, annak kibontakoztatását, az érintett önazonosságát védje, és hatékony fellépési lehetőséget biztosítson a jogsértőkkel szemben. Ha az adatvédelem módszerváltására sor kerül, akkor az adatvédelmi bírászkodásnak is hangsúlyosabb szerephez kell jutnia, például azzal, hogy az adatvédelmi biztos megilletethetné közérdekű per indítása, ha a keretjogszabálynak nem felelnek meg egyes ágazati szabályozások, vagy ha érintettek széles körének védelmében szükséges hatékony szankciórendszer kerüljön alkalmazásra az adatvédelem területén.

Véleményem szerint a XXI. században a személyiségi jogsértések, így identitáslopás, képmással való visszaélés, becsületsértés sok esetben már az informatika világában kerülnek elkövetésre, pl: hamis levélküldéssel, belépési jelszavak megszerzésével, digitális képnek, vagy valótlan ténynek interneten történő publikálásával. Ezekben az esetekben a hagyományos személyiségvédelem jogi eszközrendszere tehetetlen, mivel olyan bizonyítási terhet ró a sérelmet szenvedett félre, amely a jogsérelem esetén elrettenti a sérelmet szenvedett felet jogainak érvényesítésétől. Mivel a személyiségi jogi védelem kiterjed a személyes adatokra, ha azoknak a feldolgozása számítógéppel vagy más módon történő adatkezeléssel és adatfeldolgozással történik, megnyílik a lehetősége annak, hogy adatvédelmi igényként határozzuk meg személyiségi jogi sérelmünket. Álláspontom szerint a polgári törvénykönyvben lefektetett személyiségi jogok megsértése esetén az Avtv. törvény alkalmazható a lex specialis derogat legi generali elv alapján. Az adatvédelmi törvény alapján érvényesítő jogvédelmi eszközök a személyiség megsértésének azon eseteiben nyújtanak védelmet, amikor az adatvédelmi törvényben meghatározott adatkezelésre kerül sor meghatározott jogalap vagy törvényi cél nélkül. Az utóbbi években az adatvédelmi bírászkodás a magyar jogban egyre inkább kezd meghonosodni, és egyre több jogesetet is lehet találni, amikor személyiségi jogi perben az adatvédelmi törvény rendelkezései kerültek alkalmazásra. A kialakított Legfelsőbb bírósági, illetve ítéltáblai gyakorlatnak megfelelően a bíróságok széleskörűen értelmezik a személyes adat fogalmát, illetve hajlandók

jogellenesnek kimondani törvényi felhatalmazás nélkül végrehajtott hatóságok közötti adattovábbítást. Véleményem szerint a jövőben a bíróságoknak egyre több esetben kell majd alkalmazni az adatvédelmi törvény rendelkezéseit, mivel a jogsértések egyre többször digitális eszközökkel, informatikai környezetben kerülnek elkövetésre, mint jogosulatlan megfigyelés vagy lehallgatás, törvényi felhatalmazás nélküli adattovábbítás, illetve személyhez fűződő adatok jogellenes kezelése miatt. A személyes adatok védelme és a személyiség védelmi jogi eszközrendszer összhangban történő értelmezése, valamint a bírósági joggyakorlatban történő egyre tudatosabb alkalmazása vezethet oda, hogy a XXI. században hatékony jogvédelmi rendszer védje az információs önrendelkezési jogunkat.

Tudományos eredmények hasznosításának lehetőségei:

Az adatvédelem előtt álló XXI. századi lényeges kihívás, hogy sikerül-e egyensúlyt találni a magánszféra védelmét szolgáló elvek, így a célhoz kötött adatkezelés, az arányosság, a készletező adatgyűjtés tilalma, az információs önrendelkezés és az információs hatalommegosztás, illetve másrésről a korlátokat nem ismerő állami- és magánadatgyűjtés, a biztonságra való hivatkozás elsőbbsége, a magán-titkosszolgálatok információéhsége és saját megalkuvásunk között. Az adatvédelemnek módszerváltásra van szükséges ahhoz, hogy a XXI. századi követelmények között is biztosítsa az információs önrendelkezési jogunk valódi érvényesülését. Az adatvédelmi módszerváltás akkor valósulhat meg, hogy ha a magánjogi jogviszonyokban mód nyílik az ágazati önszabályozás eszközrendszerével technológia orientált jogi környezetet kialakítására, amely az adatvédelmi elvekkel összhangban áll, illetve az adatvédelmi biztos mellé az államigazgatás is felzárkózik az információs önrendelkezési jog védelme érdekében, valamint ha a bírósági jogalkalmazás során is sikerül a klasszikus személyiségvédelmi elvek, és a személyes adatok védelmét összhangban alkalmazni.

IV.

AZ ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉVEL ÖSSZEFÜGGŐ PUBLIKÁCIÓK JEGYZÉKE

MEZŐ István, A dokumentumokhoz való hozzáférés az Európai Unió jogában / World Wide Web Online változata is megjelenik eVilág : az információs társadalom folyóirata. - 2 : 11 (2003), p. 14-19.

MEZŐ István, Az információs szabadság és a computerprogramok szerzői jogi védelme In: Studia iurisprudentiae doctorandorum Miskolciensium = Miskolci doktoranduszok jogtudományi tanulmányai /[szerk. Stipta István]. - Miskolc :Bíbor, 2004. - p. 29-44. - (Miskolci Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola Kiadványsorozata ; 5/2.)

MEZŐ István, Információs hatalommegosztás; Doktoranduszok fóruma : Miskolc, 2002. november 6. /[szerk. Lehoczky László]. - Miskolc : Miskolci Egyetem Innovációs és Technológiai Transzfer Centruma, 2003. - p. 148-154

MEZŐ István, Információs szabadságjogok a magyar alkotmánybíróság gyakorlatában in: Studia iurisprudentiae doctorandorum Miskolciensium = Miskolci doktoranduszok jogtudományi tanulmányai /[szerk. Stipta István]. - Miskolc :Bíbor, 2002. - p. 23-58. - (Miskolci Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola Kiadványsorozata ; 2/2.)

MEZŐ István, Áttekintés az információs szabadság kialakulásáról és hazai fejlődéséről in: Studia iurisprudentiae doctorandorum Miskolciensium = Miskolci doktoranduszok jogtudományi tanulmányai /[szerk. Stipta István]. - Miskolc :Bíbor, 2002. - p. 111-133. - (Miskolci Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola Kiadványsorozata ; 1/2.)

MEZŐ István, Vázlat a környezeti információkhoz való hozzáférés európai és hazai szabályrendszeréről, tekintettel az adatvédelmi biztos gyakorlatára in: A környezetvédelmi szabályozás elmélete és gyakorlata : a környezeti adatokhoz való hozzáférés lehetőségei a magyar közigazgatásban című konferencia előadásai /[szerk. Fodor László]. - Debrecen : Lícium-Art, 2004. - p. 161-178. - (Debreceni konferenciák ; 2.)

MEZŐ István, A dokumentumokhoz való hozzáférés az Európai Unióban in: Collectio Iuridica Universitatis Debreceniensis. - 4 (2005), p. 151-180.

MEZŐ István, Vázlat az információs szabadságjogok kialakulásáról, Doktoranduszok fóruma : Miskolc : 2001. november 6. /[szerk. Lehoczky László]. - Miskolc : Miskolci Egyetem Innovációs és Technológia Transzfer Centrum, 2002. - p. 189-194.